

Jak dospět k poznání minulých inkarnací

Jak dospět k poznání reinkarnace a karmy?

[... II. Steiner klade otázku, proč člověk tak těžce dospívá k bezprostřednímu poznání bytosti, která prochází opakovanými životy, a tím i k poznání karmy. Je to proto, že se o to pokouší obvyklým rozumem, abstraktními myšlenkami, které jsou však vázány na ústrojnost fyzického a éterného těla a nemohou přejít přes práh smrti.] Už jen z toho - protože myšlenky jsou tak silně vázány na vnější ústrojnost - lze usoudit, že nejsou nástrojem, který by byl nějak zvlášť způsobilý k tomu, aby pronikl do tajemství reinkarnace a karmy; jsou to totiž pravdy, které přesahují jednotlivé inkarnace. Nicméně až k určitému bodu se dostat lze a až k určitému bodu člověk dokonce musí vzdělat své myšlení, chce-li reinkarnaci a karmu poznat teoreticky. Co o tom lze říci, to je v podstatě všechno řečeno jednak v kapitole o reinkarnaci a karmě v *Theosofii*, jednak v nevelkém spise *Reinkarnace a karma, nutné představy z pozice moderní přírodní vědy*. K tomu, co je řečeno v těchto dvou spisech, bude sotva možné dodat něco víc.

Dnes nás nebude dále zaměstnávat otázka, co k tomu může dodat intelekt; mnohem spíše to bude otázka: Jak může člověk přece jen dospět k jistému poznání reinkarnace a karmy, to znamená k poznání, které bude mít větší cenu než pouhé teoretické přesvědčení a které může poskytnout cosi jako vnitřní jistotu, že naše vlastní duchovně-duševní bytostné jádro přechází [do tohoto života] z minulých životů a přejde [z něj] k životům budoucím?

Cvičení: Přát si, co jsem si nepřál

K takovémuuto konkrétnímu poznání dospějeme tehdy, provádíme-li vnitřně věci, které v žádném případě nejsou snadné; jsou obtížné,

nicméně je provádět lze. Prvním krokem, který můžeme učinit, je, že se poněkud cvičíme v obvyklém způsobu sebepoznání, ve způsobu, který může spočívat v tom, že se jaksi ohlížíme za svým životem, a to tak, že se ptáme: Jaký jsem byl vůbec člověk? Byl jsem člověk se silným sklonem k přemýšlení, k vnitřně hloubavé povaze, anebo jsem byl člověk, který vždycky miloval spíše senzace vnějšího světa, kterému se to či ono v životě líbilo nebo nelíbilo? Byl jsem člověk, který ve škole rád četl, ale nerad počítal, který rád tloukl ostatní děti, ale sám se nerad nechal tlouct? Anebo jsem byl třeba dítě, které bylo vždycky odsouzeno k tomu, že si to slízlo, a nebylo dost chytré na to, aby si to slízli ti druzí? - Tímto způsobem se poněkud ohlédnout za svým životem a zejména se ptát: K čemu jsem měl zvláště vlohu, ať už v oblasti intelektu, nebo s ohledem na citové ladění, anebo s ohledem na volní impulzy? Co pro mě bylo snadné a co pro mě bylo obtížné? Co mě zasáhlo tak, že bych se tomu byl rád vyhnul? Co mě zasáhlo tak, že jsem si říkal: Dobře mi tak, patří mi to; atd. Tedy ohlédnout se určitým způsobem za svým životem - to je dobré k intimnějšímu poznání svého duchovně-duševního jádra. A především si jasně uvědomit, co všechno patří k tomu, co jsem vlastně nedělal rád. Například jestli jsem byl syn, který by se byl možná rád stal básníkem, o kterém však otec rozhodl, že bude řemeslníkem, a on se jím také musel stát, přestože se jím nikdy tak docela stát nechtěl; stal se jím, ale raději by se byl stal básníkem. Takto si uvědomit, čím se vlastně člověk chtěl stát, čím se však stal proti své vůli, potom si uvědomit, co mu v mládí vyhovovalo a čeho se mu nikdy nedostalo. Potom si dále uvědomit, čeho by se člověk byl rád zbavil, čemu by se byl nejraději vyhnul. Upozorňuji, že to, co teď říkám, se má vztahovat k životu v minulosti, nikoli k budoucnosti; to by byla mylná představa.

Člověk si tedy má v podstatě uvědomit, co mu říká takové ohlédnutí za minulostí: co nechtěl, čemu se chtěl vyhnout atd. Když si to uvědomí, získá obraz věcí ve svém životě, které se mu skutečně pranic nelíbí. Právě o to však jde: abychom přišli na věci ve svém životě, které se nám v minulosti pranic nelíbily. A pak se musíme

pokusit úplně se vžít do velmi zvláštní představy: Všechno, co jsme vlastně nechtěli a nepřáli si, energicky chtít a přát si! Energicky si tedy představit: Jaký bys vlastně byl, kdyby sis byl živě, vši silou přál všechno, co sis vlastně nepřál, co ti v životě bylo v podstatě proti srsti?

Poznání svého bytostného jádra

Jistým způsobem při tom ovšem musíme vyřadit to, co se nám podařilo překonat. Nejdůležitější totiž je, aby si člověk přál věci (respektive aby si živě představil, že si je přeje), které si nepřál, nebo v jejichž případě nemohl svá přání prosadit, takže si v citu, v myšlenkách vytvoří bytost, u níž může mít představu, že jí v podstatě dosud vůbec nebyl. A teď si představíme, že bychom se vši vehemencí, se vši intenzitou byli bývali právě touto bytostí. Představíme-li si to, podaří-li se nám ztotožnit se s touto bytostí, kterou jsme si sami, abych tak řekl, vykonstruovali, pak jsme skutečně podnikli něco podstatného na cestě poznání svého vnitřního duševního bytostného jádra.

Neboť právě v obraze, který si popsaným způsobem dokážeme udělat o své vlastní osobnosti, nám svitne něco, čím v současné inkarnaci nejsme, co jsme si však [přesto] do současné inkarnace s sebou přinesli. V obraze, který si tímto způsobem sestrojíme, nám vzejde naše hlubší bytost.

Od toho, kdo chce poznat své vnitřní bytostné jádro, se v podstatě požaduje něco, co dnešní lidé dělají ze všeho nejméně. Dnešní doba naprosto nemá sklon jakýmkoli způsobem se toužebně poohlížet po něčem, co by bylo nějak podobné tomu, co se zde požaduje; neboť lidé v dnešní době, když o sobě přemýšlejí, mají ze všeho nejvíce sklon považovat za naprosto správné, že jsou takoví, jací jsou. Vrátime-li se do dřívějších dob dosud náboženštějšího vývoje, najdeme v nich pocit, že člověk má být zkroušený, protože tak málo odpovídá tomu, co lze označit za jeho božský předobraz.

To sice není představa, o níž jsme dnes mluvili, ale byla to představa, která člověka vedla od toho, s čím obvykle bývá spokojen, a

vedla ho k něčemu jinému (třebaže ne k přesvědčení o jiné inkarnaci): totiž k bytosti, která existuje za hranicemi ústrojnosti vytvořené [v době] mezi narozením a smrtí. Jestliže si vykreslíme obraz, který bude opakem toho, čím jsme, svitne nám toto: Tento obraz, jakkoli je pro tebe těžké považovat ho v tomto životě za obraz sebe sama, má s tebou něco do činění; to nemůžeš popřít. Jestliže ho máš, bude tě pronásledovat, bude se před tebou vznášet a vykrytalizuje tak, že si řekneš: Tento obraz má se mnou něco do činění, zcela jistě však ne v mém nynějším životě. - Pak se vytvoří pocit, že tento obraz pochází právě z minulého života. Mylné představy o reinkarnaci a karmě

Když si to uvědomíme, přijdeme záhy na to, jak mylné bývají většinou představy spojované obvykle s reinkarnací a karmou. Jistě jste to sami již slyšeli; jestliže se v životě někdo setká s člověkem, který je dobrým počtářem, a jestliže ten někdo je zároveň anthro- posof, snadno dospěje k představě, že dotyčný člověk byl dobrým počtářem v minulé inkarnaci. Nevzdělaní anthroposofové bohužel sestavují spoustu reinkarnačních řad tak, že se prostě domnívají, že minulou inkarnaci najdou tehdy, budou-li schopnosti, které se vyskytují v současné inkarnaci, hledat v minulé inkarnaci, ba že se musí vyskytovat ve vícero minulých inkarnacích. To je ten nejhorší druh spekulace. Člověk tím obvykle šlápne vedle. Skutečná pozorování prostředky duchovní vědy totiž většinou ukazují pravý opak. Například lidé, kteří v minulé inkarnaci byli dobrými počtáři, dobrými matematiky, vystupují v současné inkarnaci tak, že neprojevují vůbec žádné nadání pro matematiku; matematické nadání jim chybí. A chceme-li vědět, jaká nadání člověk s největší pravděpodobností měl v minulé inkarnaci (upozorňuji, že nyní stojíme na půdě pravděpodobnosti), chceme-li vědět, jaké schopnosti v tomto směru, co se týče inteligence, uměleckých věcí atd., měl někdo v minulé inkarnaci, uděláme dobře, uvážíme-li, k čemu má v této inkarnaci schopnosti vůbec nejmenší, k čemu je v této inkarnaci nejméně způsobilý. Když na to přijdeme, zjistíme, v čem tento člověk v minulé inkarnaci pravděpodobně vynikal, k čemu měl zvlášť velké nadání.

Říkám „pravděpodobně“ proto, že tyto věci jsou na jedné straně

pravdou, na druhé straně je však mnohdy kříží jiné skutečnosti. Může například nastat případ, že někdo měl v minulé inkarnaci zvláštní matematické nadání, avšak brzy zemřel, takže toto matematické nadání se zcela neprojevalo; v příští inkarnaci se narodí opět s matematickým nadáním, které se pak bude jevit jako pokračování z minulé inkarnace. [...] Jestliže se naproti tomu nějaký počtář dožil zvláště vysokého věku a své nadání rozvinul, bude dotyčný člověk v příští inkarnaci na matematiku přímo tupý. Je mi například známa jedna osobnost, která měla tak malé matematické nadání, že jako školní hoch čísla přímo nenáviděla; kdežto v jiných předmětech měl dotyčný dobré známky. Do dalšího ročníku mohl postoupit vždy jen díky tomu, že mu v ostatních předmětech dávali mimořádně dobré známky. Důvod spočívá v tom, že v minulé inkarnaci byl zvláště dobrým matematikem.

Schopnosti se proměňují v síly a ve formy

Budeme-li se tím zabývat dále, ukáže se skutečnost, že to, co člověk v jedné inkarnaci navenek provádí, tedy co provádí nejen navenek, ale co má jako vnější nebo vnitřní povolání, vstupuje v příští inkarnaci do vnitřního utváření orgánů,⁵⁵ například tím způsobem, že pokud byl člověk v jedné inkarnaci zvláště dobrým matematikem, pak si to, co si osvojil v podobě ovládnutí čísel a obrazců, vzal s sebou a vpracoval do zvláštního vypracování svých smyslových orgánů, například očí. A lidé, kteří velmi dobře vidí, mají toto pečlivé utváření forem oka díky tomu, že v minulé inkarnaci mysleli ve formách, toto myšlení ve formách si vzali s sebou a v době mezi smrtí a novým narozením zvláště vycizelovali své oči. Matematické nadání vplynulo do [utváření] oka a neuplatňuje se již jako matematické nadání.

Jiný případ známý z duchovního bádání je ten, kdy jedna individualita žila v jedné inkarnaci zvláště intenzivně v architektonických formách. To, co při tom prožívala, se jakožto síly otisklo do vnitřního, duševního života a zvláště jemně cizelovalo sluchové ústrojí, takže se tato individualita v příští inkarnaci stala velkým hudebníkem. Nestala se velkým architektem, protože citové formy,

které se opíraly o architekturu, přešly do utváření orgánů, takže nezbylo nic jiného než vysokou měrou pociťovat hudbu.

Pozorování vnějších podobností podává o zvláštích následujících inkarnaci zpravidla klamný obraz. A jako musíme přemýšlet o tom, co se nám nelíbilo, a představovat si, že si to intenzivně přejeme, tak bychom měli přemýšlet také o věcech, k nimž jsme nejméně způsobilí, na něž jsme takřikajíc úplně tupí. A když objevíme ty nejtupější stránky své bytosti, mohou nás s největší pravděpodobností dovést k tomu, v čem jsme se v minulé inkarnaci nejvíce zaskvěli. Z toho vidíte, že je nasnadě vzít právě tyto věci za špatný konec.

Jak nás ostatně i jisté přemýšlení může poučit o tom, že to je nejvnitřnější duševní bytostné jádro, co přechází z jedné inkarnace do druhé, nám ukáže například úvaha, že člověk se jazykům nikdy nenaučí snadněji díky tomu, že v minulé inkarnaci žil v jazykové oblasti spojené s jazykem, kterému se má nyní naučit. Jinak by totiž naši gymnazisté zdaleka neměli takové těžkosti s tím, aby se naučili řečtině nebo latině, když mnozí z nich ve svých předchozích inkarnacích žili v oblasti, kde se těmito jazyky mluvilo jako obvyklou hovorovou řečí.

O tom, co k nám přistupuje zvenčí, musíme říci, že to je natolik spojeno s tím, co se uzavře v životě člověka mezi narozením a smrtí, že nemůže být ani řeči, že by se tyto věci v příští inkarnaci objevily znovu stejným způsobem, nýbrž do příští inkarnace, respektive příštích inkarnaci přecházejí proměněné v síly. Lidé, kteří například v jedné inkarnaci mají zvláštní nadání učit se jazykům, toto nadání ve své příští inkarnaci mít nebudou; zato však budou mít nadání k méně zaujatému usuzování než ostatní lidé.

To jsou věci, které souvisejí s tajemstvími reinkarnace. A právě pohlédneme-li na tato tajemství reinkarnace, získáme nanejvýš intenzivní představu o tom, co je v člověku skutečně vnitřně, a co je [naopak] třeba počítat jaksí k tomu vnějšímu. Jazyk například pro současného člověka už naprosto není něčím vnitřním. Člověk může milovat jazyk kvůli tomu, co vyjadřuje, kvůli duchu národa; je však

*

něčím, co z jedné inkarnace do druhé přechází v podobě proměněných silových forem.

Jestliže se člověk zabývá těmito věcmi, kdy si na jedné straně řekne: Chci si skutečně velice přát a chtít to, čím jsem se stal proti své vůli a k čemu mám to nejmenší nadání - pak může vědět: Představy, které takto získám, se mi tu zformují do obrazu mé předchozí inkarnace. [... *Když si pak člověk uvědomí, kolik ho od získaného obrazu dělí generací, tedy nakolik je mu vzdálený, a tento počet vydělí třemi, získá počet století, která ho dělí od minulé inkarnace; například: dvanáct generací, tj. čtyři století.*]

Lidé budou v příštím životě toužit po poznání reinkarnace

Lidé jsou dnes nejvíce vzdáleni tomu, aby věřili v reinkarnaci a karmu. Nikoli anthroposofové - ovšem anthroposofů je na světě jen pár - ani ti, kdo patří ke starým formám náboženství, ale ti, kdo jsou dnes nositeli vnějšího kulturního života; ti jsou dnes nejvíce vzdáleni tomu, aby věřili v reinkarnaci a karmu [...]. Tyto skutečnosti způsobí, že u dnešních lidí nastane v příští inkarnaci opak. Tito lidé budou mít v příští inkarnaci - bez ohledu na to, jestli je jejich usilování spirituální nebo materialistické - silnou vlohu k tomu, aby pociťovali svou minulou inkarnaci. Je zcela lhostejné, co dnešní lidé provádějí: tím, že jsou lidmi dnešní doby, se znovu narodí se silnou vlohou a silnou touhou dozvědět se něco o své minulé inkarnaci, něco o ní vědět.

Nacházíme se právě v takovém přelomu doby, který lidi vede od jedné inkarnace, v níž nechtějí vůbec nic vědět o reinkarnaci a karmě, k inkarnaci, kdy v nich bude žít naléhavý pocit: Celý život, který nyní vedu, pro mě visí ve vzduchu, nedozvím-li se něco o své minulé inkarnaci. - A lidé, kteří dnes na reinkarnaci a karmu nejvíce nadávají, se budou přímo kroutit pod trýzní příštího života, protože nebudou schopni vysvětlit si, jak se jejich život mohl stát takovým [jaký je].

Tito lidé pak budou pěstovat anthroposofii ne proto, aby si osvojili jakousi zpětnou touhu po minulém životě, ale aby porozuměli tomu, co jednou nastane pro celé lidstvo, až tu opět budou lidé, kteří

žijí dnes. Lidé, kteří jsou dnes anthroposofy, budou tuto vlohu (že si opět chtějí vzpomenout) sdílet s ostatními; budou tomu však rozumět a díky tomu budou mít ve svém duševním životě vnitřní harmonii. Ti, kdo dnes anthroposofii odmítají, se to budou chtít dozvědět a budou pociťovat něco jako vnitřní trýzeň po něčem, co by bylo minulou inkarnací v jejich příštím životě. Tomu, co je nejvíc tísní a trýzní, však vůbec nebudou rozumět; budou bezradní, vnitřně disharmoniční.

[... *Tito lidé si pak řeknou:*] Ach ano, možná jsem tehdy žil v inkarnaci, v níž jsem si říkal: Cože, po tomto životě že má následovat další život nebo inkarnace? Nesmysl! Hloupost! Jak může někdo něčemu takovému věřit! Tento život se naplňuje sám sebou, je sám sebou uzavřený! - To ovšem nedává žádné síly pro příští existenci. Protože jsem měl tehdy pocit, že příští život je nicotný, nesmyslný, stal se právě proto nicotným a nesmyslným! Právě tuto myšlenku jsem do sebe vsadil jako sílu, která mi nyní dělá život tak pustým a prázdným. [...]

Vidíme tedy, že myšlenky, které chováme, nepřecházejí do příštího života ve vystupňované formě, jak by se někdo mohl domnívat, ale objevují se v příštím životě proměněné v síly. V duchovním světě zkrátka myšlenky, takové jaké jsou teď, nemají v životě mezi narozením a smrtí, žádný význam, nýbrž význam mají pouze v proměněné formě. Má-li někdo například nějakou velkou myšlenku, může být tato myšlenka sebevětší: když člověk projde branou smrti, je myšlenka jako taková pryč. Avšak nadšení a pocit, respektive cit, které se pod vlivem této myšlenky rozvinuly, procházejí branou smrti. [...] Myšlenky, které tedy popírají znovutělování, se v životě opětovného vtělení proměňují ve vnitřní nicotnost, ve vnitřní prázdnotu života - a vnitřní nicotnost, vnitřní prázdnota života je pociťována jako trýzeň, jako disharmonie. [...]

R. Steiner, přednáška pro členy Theosofické společnosti z 23. ledna 1912 v Berlíně, in: Wiederverkörperung und Karma, GA 135, str. 9nn.